

MEGFIGYELÉSEK KÉSZÍTÉSE
(eredeti cím: **MAKING OBSERVATIONS**)

Szerzők:

Kathy Brodie
Early Years Education Consultant (UK)

A fordítás lektorai:

Vargáné Dr. Nagy Anikó
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és
Gyógypedagógiai Kar (Magyarország)

Fordítást végezte:
Farkas Bálint Attila
Debreceni Egyetem

Dr. Molnár Balázs
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és
Gyógypedagógiai Kar (Magyarország)

A fordításért felelős e-mail címe:
balintattilafarkas@gmail.com

Brodie, Kathy (2014): Making observations. *Teach Early Years*, 2014 (9). 32-33. Magyar nyelvű fordítás: Farkas Bálint Attila⁵. *Különleges Bánásmód*, IV. évf. 2018/1. szám, 47–50. DOI 10.18458/KB.2018.1.47

Absztrakt

A fordításban Kathy Brodie (2014) kora gyermekkori neveléssel foglalkozó tanácsadó által írt, a gyermekek pedagógiai megfigyelésére vonatkozó tanulmánya jelenik meg. A tanulmány a megfigyelés sokszínű módszereit mutatja be, valamint kitér a módszerek kiválasztásának szempontjaira is.

Kulcsszavak: megfigyelés, módszertan, kora gyermekkor

Diszciplína: pedagógia, neveléstudomány

Abstract

The text is the translation from Kathy Brodie's, an early years consultant's, paper (2014) about observing children. The paper lists several ways of observing children and also discusses choosing the right method.

Keywords: observation, methodology, early childhood

Disciplines: pedagogy, education

⁵ A fordítás a szerző írásbeli hozzájárulásával jelent meg.

„Legfontosabb szerepünk, hogy hátradóljünk és figyeljünk”

A kisgyermekkel foglalkozó pedagógusok egyik legfontosabb teendője a gondjukra bízott gyermekek játékanak megfigyelése, támogatása. A játék megfigyelése lehetővé teszi a gyermek mélyebb megismerését, hogy tapasztalatait a gyermek javára fordíthassa. Sokféle hatékony megfigyelési módszer létezik, ám mindenekelőtt érdemes alaposan átgondolni a megfigyelés célját annak érdekében, hogy a leghasználhatóbb adatokhoz jussunk hozzá. Például egy gyermekek társas kapcsolatainak feltérképezése más módszert igényel, mint a számok területén való jártasságuk megfigyelése.

A most következő módszerek segítséget nyújtanak a gyermekre való ráhangolódásban, fejlődési szükségleteinek megértésében. Ne felejtjük el, hogy minden megfigyelés esetében rendelkezniünk kell a szülő vagy törvényes gondviselő engedélyével, és tiszteletben kell tartanunk a gyermekek akaratát is.

Alkalmazható módszerek

Varázslatos pillanatok

Ez a megfigyelés legtömörebb formája. A megfigyelések leggyakrabban egy kis jegyzetomb lapjaira kerülnek, melyeket a gyermeki tanulási folyamat emlékeként csatolhatunk a gyermek fejlődésének dokumentációjához. Ez a leggyorsabb módja egy megfigyelés lejegyzésének, egyben a legkényelmesebb a pedagógusok számára, akik amúgy is mindenfelé jegyzetekkel mászkálnak.

A pedagógusnak minden „elsőt” érdemes feljegyezni, például az első alkalmat, mikor egy gyermek segítség nélkül megy fel a lépcsőn, vagy bármilyen – a gyerekre vonatkozó – sajátosságot, mint például ha a gyermek a vasúti kocsik összekapcsolásában leli örömét. A gyermekeiket jól ismerő pedagógusok észrevesznek és feljegyeznek minden pillanatnyi szokatlanságot, kivételes eseményt. Az efféle megfigyelés célja, hogy töredékinformációkból építsük fel a gyermek érdeklődésének, fejlődésének képét.

Narratív megfigyelés

A narratív megfigyelés – más néven hosszabb távú megfigyelés – egy adott játéktevékenységről írt terjedelmes beszámoló. Tartalmazhatja a gyermek által használt kifejezéseket (szó szerint), az aktuális tevékenységbe való bevonódás mértékét, a játszótársakat valamint tartalmazhat fényképet is.

Az a legideálisabb, ha egy a gyermekhez közel álló személy rögzíti a narratív megfigyelést, mert ő jó eséllyel mélyebb összefüggéseiben érti az aktuális játékot. A pedagógus általában húsz-harminc percig végzi a megfigyelést, ez alatt az idő alatt feljegyzi a lehető legtöbb adatot. Mivel ez a módszer lényegesen részletesebb és időigényesebb, mint a fontos momentumok feljegyzése, nem fordul elő annyira gyakran. A narratív megfigyelés alkalmait előre meg lehet tervezni például a gyermekcsoport minden tagjának megfigyelését félévente egyszer.

Fejlődéstörténet

A fejlődéstörténetek hosszabb időn át ívelő megfigyelések. Ezek a történetek egy gyermek érdeklődésére, egy tevékenységben való elmélyülésének mértékére, kitartására, kommunikációjára, és felelősségvállalására irányulnak. Ezek többes szám első személyben írt történetek, melyek úgy vannak megfogalmazva, mintha a pedagógus a gyermeknek beszélve számolna be a közös megfigyeléseikről. Elmeséli például, hogy egy gyermek hogyan jutott el lépésről-lépésre a festék elővételétől az ecset kiválasztásán át egy kép megalkotásáig.

Elmagyarázza az egyes lépések fontosságát és reflektál azokra a történet végén. Ezekhez a beszámolókhöz fényképeket is mellékelhet.

Odafigyelést igényel, hogy ne csak egyszerűen jegyzeteket készítsünk a fotók mellé, hanem reflektáljunk, gondolatokkal töltsük meg azokat. A szülők és gondviselők bátran hozzászólnak az olvasottakhoz a történet végén. Ez a megfigyelésmódszer több időt vesz igénybe, mint az előző kettő, viszont személyes párbeszédet indít gyermek, szülő, és pedagógus között. Különösen értékes azon gyermekek számára, akik nemrég érkeztek az óvodába, vagy azoknak, akiknek alacsony az önbecsülésük.

Periodikus feljegyzések

A módszer lényege, hogy egy előre meghatározott időtartamon belül (általában egy óra) végzünk megfigyelést és jegyzetkészítést minden ötödik percben. A feljegyzések tömörök, de tartalmazzák a tevékenységet, melyben a gyermek részt vesz, a helyet, ahol épp tartózkodik és az elmélyülésének mértékét az adott időben. A pedagógusnak rendszeresen kell megfigyelést végeznie, amely kihívás lehet egy ilyen ingerekben gazdag, élménydús környezetben, viszont a megfigyelték dokumentálásához kevesebb, mint egy perc is elég.

Ez a metódus rendkívül hasznosnak mutatkozik a gyermek érdeklődési körének és jellemének feltérképezésében. Egy ilyen megfigyelés során egyértelműen kiderülhet például ha egy gyermek sokhelyütt megfordult a csoportszobában, de mindenhol csak konstrukciós tevékenységet végzett, vagy ha egy gyermek, nem vett részt semmilyen írással összefüggő tevékenységben, annak ellenére, hogy több helyen is lehetősége lett volna rá.

Nyomonkövetés

Ehhez a fajta megfigyeléshez először is szükség lesz a csoportszoba és az udvar alaprajzára. A pedagógus az alaprajzon rögzíti, pontosan melyik helyen, és mennyi időt töltött az adott gyermek. A gyermek útvonalát megfigyelhetjük rövidebb, vagy akár hosszabb ideig is, annak függvényében, hogy mire vagyunk vele kapcsolatban kíváncsiak.

Ha a megfigyelés arra irányul, hogy megértsük, miért ugrál a gyermek a különböző tevékenységek között, érdemes a reggeli órákra koncentrálni. A megfigyelésből kiderülhet, hogy a gyermek valójában tárgyakat szállít egyik helyről a másikra valamilyen séma alapján. A gyerekek nyomon követéséből kapott adatokat összevethetjük, úgy hogy elemezzük az óvoda egyes helyszíneit használó gyermekcsoportokat, mint például mindig a lányok rendezkednek be a könyves sarokban? A fiatalabb gyerekek gyakrabban használják a homokozót, mint idősebb társaik? stb.

Szociometria

A szociometria egy nem mindig helyesen használt módszer. Ezek a megfigyelések az együtt játszó gyermekcsoportokra irányulnak. A pedagógus figyeli, hogy a gyermek kivel játszik, mit játszanak, és mennyi ideig. Ha a gyermek másokkal kezd játszani, vagy épp ugyanazokkal a gyerekekkel, de más tevékenységbe kezdenek, akkor feljegyzés készül.

Ez a metódus végigkísérheti a gyermek óvodás éveit, nyomon követve annak szociális fejlődését. Néhány gyermek egy szűk zárt társas közegben fog játszani egész nap, míg mások könnyűszerrel ugrálnak csoportok között. Esetenként előfordul, hogy egy gyermek látszólag egyáltalán nem játszik senkivel, de egy célirányos vizsgálat rávilágíthat arra, hogy a gyermek valójában egy kiterjedt baráti kör tagja, csak épp kevés időt tölt velük. Ezek az adatok nagyon éles képet festenek a gyermekek csoportjairól és társas kompetenciáikról.

A módszer kiválasztása

Az adott technika kiválasztása a pedagógus időbeosztásától és a vizsgálat céljától függ. Bármely módszer használatához a pedagógusnak rendelkeznie kell a megfelelő képességekkel. Ironikus, hogy a legfejlettebb készségek, a legegyszerűbb módszer, a varázslatos pillanatok feljegyzéséhez szükségesek. Ennek oka, hogy a pedagógusoknak először is fel kell ismerniük ezeket a pillanatokot, majd gyorsan, precízen fel kell jegyezhetniük őket.

A kezdőknek érdemes elgondolkodni a nyomon követés és a szociogram használatán, amíg tapasztalatot szereznek a megfigyelések feljegyzésében. A pedagógusok gyermekekről szerzett alapos tudásuk elsajátítása érdekében nélkülözhetetlen a módszerek széles tárházának alkalmazása. Minden pedagógus a saját tapasztalataiból kiindulva a gyermek fejlődésének más-más aspektusát rögzíti majd. Például ha valaki a gyermek testi fejlődésében jártas, feljegyzéseiben valószínűleg előtérbe kerül a gyermek motoros fejlettsége, míg a zenében jártas hallgató a gyermek muzikális képességeire fektet majd nagyobb hangsúlyt. A testközelből való megfigyelés által adatok tömkelege válik elérhetővé a gyermek érdeklődésétől kezdve, társas kapcsolatain át egészen a jelleméig.

IRODALOM

Brodie, Kathy (2014): Making observations. Teach Early Years, 2014 (9). 32-33.
<https://www.teachearlyyears.com/images/uploads/article/Making-observations.pdf>